

*Сусіденко О.В.,**к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування,
Ужгородський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету*

МЕТОДИ МОНІТОРИНГУ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Підприємницьку діяльність можна здійснювати на підприємствах різних організаційно-правових форм діяльності. Але незалежно від форми та сфери діяльності реалізація функцій бізнесу потребує залучення певного капіталу для фінансування операцій, визначення об'єктів та обсягів інвестування отриманих коштів. У статті досліджено основні складові елементи та умови забезпечення обліково-аналітичної безпеки підприємства й ефективність їх взаємодії, також указано чинники, які впливають на систему забезпечення безпеки, виявлено їх результативність. Визначено структуру основних принципів забезпечення моніторингу обліково-аналітичної безпеки підприємства та ефективність їх використання. Будь-яка підприємницька діяльність складається з трьох взаємопов'язаних елементів: інвестиційної, операційної та фінансової діяльності.

Ключові слова: обліково-аналітична безпека підприємства, ефективність, чинники впливу, діяльність підприємства, методи, інструменти, структура.

Постановка проблеми. Процес забезпечення обліково-аналітичної безпеки підприємства вимагає інформаційно-аналітичного забезпечення, що є обов'язковим для ефективної оперативної оцінки її рівня, прогнозування можливих внутрішніх та зовнішніх загроз, дотримання достатності ресурсів для своєчасного виконання зобов'язань суб'єктом господарювання.

Крім того, підприємство потребує постійного моніторингу стану обліково-аналітичної безпеки також у процесі стратегічних перетворень, оскільки тільки за такої умови можливим є збереження досягнутого рівня безпеки та подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження чинників моніторингу спираються на визначення І.О. Бланка, В.А. Забродського та І.Й. Плікуса. Моніто-

ринг є спеціально організованим систематичним і безупинним спостереженням за діяльністю і фінансовим станом об'єкта й оперативною їх оцінкою. Отже, моніторинг можна умовно поділити на два блоки: моніторинг фінансової діяльності підприємства і моніторинг фінансового стану.

У загальному розумінні моніторинг – це система постійного спостереження за процесами і тенденціями, що мають місце у зовнішньому та (або) внутрішньому середовищі підприємства, для своєчасної оперативної оцінки ситуацій, що виникають. Моніторинг обліково-аналітичної діяльності підприємства передбачає моніторинг грошових потоків, використання залучених коштів тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Моніторинг стану підприємства є кількісним значенням фінансового стану та передбачає дослідження лише внутрішнього стану або чинників внутрішнього характеру підприємства. Господарська діяльність підприємств відбувається завдяки організованому, якісному, своєчасному та ефективному управлінню, що являє собою сукупність взаємопов'язаних, послідовно здійснюваних функцій. Необхідно провести дослідження сутності, завдань і системний аналіз фінансового стану підприємств, а також дослідження всіх наявних методів, принципів і методик аналізу фінансового стану підприємства та надати пропозиції щодо їх вдосконалення.

Мета статті полягає в організації систематичного і безперервного процесу збору, систематизації, аналізу інформації, який установлює чинники впливу зовнішнього і внутрішнього середовища, що зумовлюють фінансовий стан суб'єкта господарювання та встановлює рівень обліково-аналітичної та фінансової безпеки; у дослідженні

Рис. 1. Структура основних чинників моніторингу середовища обліково-аналітичної безпеки підприємства

Джерело: запропоновано автором

проблем, що негативно впливають на фінансову стійкість підприємства на сучасному етапі, та розгляді чинників, що перешкоджають аналізу фінансового стану підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутність моніторингу обліково-аналітичної безпеки підприємства полягає у наданні достовірної, повної інформації про фінансовий стан підприємства та чинники зовнішнього і внутрішнього середовища, які його зумовлюють.

Із визначеної сутності можемо сформулювати завдання моніторингу обліково-аналітичної безпеки підприємства:

- виявлення внутрішніх та зовнішніх чинників, що здійснюють вплив на фінансову безпеку машинобудівного підприємства;
- визначення джерел, причин, характеру, інтенсивності дії деструктивних чинників;
- системне вивчення ситуацій, які склалися, тенденцій її розвитку;
- оцінка фінансового стану і динаміки розвитку підприємства;
- виявлення деструктивних процесів розвитку підприємства;
- розроблення цільових заходів для запобігання та ліквідації загроз фінансовій безпеці машинобудівного підприємства.

Моніторинг середовища – це постійно діюча система організації спостереження за станом чинників середовища, їх оцінка, прогнозування тенденцій змін та формування інформаційної бази. Залежно від ситуації, в якій опинилося підприємство, зазнає змін і стратегія забезпечення фінансової безпеки. Завдяки цьому досягається інтенсивний шлях економічного розвитку і відбувається забезпечення стійкості й стабільності як основи безпеки [4, с. 195].

Моніторинг як цілеспрямований і активний процес складається з відносно самостійних, логічно послідовних елементів:

- 1) збирання, систематизація і передача інформації;
- 2) обґрунтування і прийняття рішення;
- 3) перетворення рішення на різні форми команд (усна, письмова, наказ тощо) та забезпечення їх виконання;
- 4) аналіз ефективності прийнятого рішення й можливе подальше його коригування.

Структуру основних чинників моніторингу середовища фінансової безпеки машинобудівного підприємства представлено на рис. 1.

Об'єктом моніторингу середовища у цьому разі є зовнішні і внутрішні чинники,

за рахунок яких досягається певний рівень фінансової безпеки підприємств.

Періодичність моніторингу середовища підприємства визначається динамічністю зміни чинників зовнішнього та внутрішнього середовища.

Визначення тривалості й періодичності процесу моніторингу передбачає формування первинної інформації, збір, систематизацію та обробку даних з урахуванням термінів під час прийняття управлінських рішень, оскільки головним завданням системи моніторингу є забезпечення своєчасності прийняття рішень, що забезпечує стабільність розвитку об'єкта моніторингу, попередження негативних подій та усунення чи локалізація їх наслідків і забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Дотримання зазначених умов у процесі розроблення системи моніторингу безпосередньо середовища підприємства дасть змогу оперативно отримувати інформацію на основі відстеження тенденцій зміни чинників, своєчасно визначати динаміку змін потреб зовнішнього середовища підприємств, оцінити рівень агресивності поведінки конкурентів та сприяти своєчасному вжиттю заходів щодо забезпечення запланованого рівня фінансової безпеки.

Таким чином, у рамках створюваної системи моніторингу обліково-аналітичної безпеки підприємства можна вирішувати такі завдання: систематичне спостереження та накопичення інформації про тенденції зміни чинників середовища в динаміці; оцінка значущості чинників зовнішнього і внутрішнього середовища та характеру їхнього впливу на рівень фінансової безпеки підприємства.

Моніторинг впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на рівень фінансової безпеки машинобудівного підприємства передбачає послідовність етапів (рис. 2).

На першому етапі побудови системи моніторингу на підприємстві передбачається визначення цілей моніторингу та завдань, формування масиву чинників зовнішнього і внутрішнього середовища, які можуть вплинути на результат забезпечення обліково-аналітичної безпеки підприємства. Другий етап передбачає структурування середовища

підприємства, визначення найбільш вагомих чинників середовища, які потребують дослідження. Доцільним є виокремлення: чинників, взаємопов'язаних із діяльністю підприємства, вплив яких є сильним або значним і з часом може змінюватися; чинників, вплив яких є посереднім і з часом суттєво не змінюється.

Сила впливу та періодичність чинників впливу може зазнавати змін, тому чинники можуть переходити від однієї групи до іншої.

Усі чинники, які впливають на обліково-аналітичну та фінансову безпеку підприємства, поділяються на чинники-стимулятори і чинники-дестимулятори залежно від якісних характеристик їхнього впливу на рівень фінансової безпеки підприємства. Розподіл чинників на стимулятори і дестимулятори дає змогу спрогнозувати тенденції зміни та внести відповідні коригування до стратегії розвитку підприємства. Встановлення та розподіл чинників на стимулятори та дестимулятори здійснюється на третьому етапі запропонованої послідовності моніторингу.

Четвертим етапом є визначення методичного інструментарію дослідження.

Економічна література подає значну кількість розроблених та застосовуваних методів оцінки стану середовища, які можуть бути згруповані.

Методи прогнозування (екстраполяції, множинної регресії, побудови кривої тренду, метод розроблення сценаріїв, асимптотичний аналіз, аналіз утрат та можливостей) застосовуються для встановлення перспективних тенденцій, майбутніх суттєвих змін та для передбачення майбутніх подій на підставі узагальнення аналізу теперішньої ситуації, її прогнозування.

Методи моделювання передбачають побудову модель дійсності, яка дає змогу отримувати множину варіантів майбутнього, змінюючи вхідні параметри та функції змінних у моделі.

Методи оцінки наслідків (аналіз прямого та перехресного впливу, дедуктивний аналіз, аналіз балансу зацікавлених сил тощо) встановлюють наслідки впливу змін зовнішнього середовища на функціонування підприємства та результати його господарсько-фінансової діяльності, допомагають визначити ступінь та ймовірність явищ.

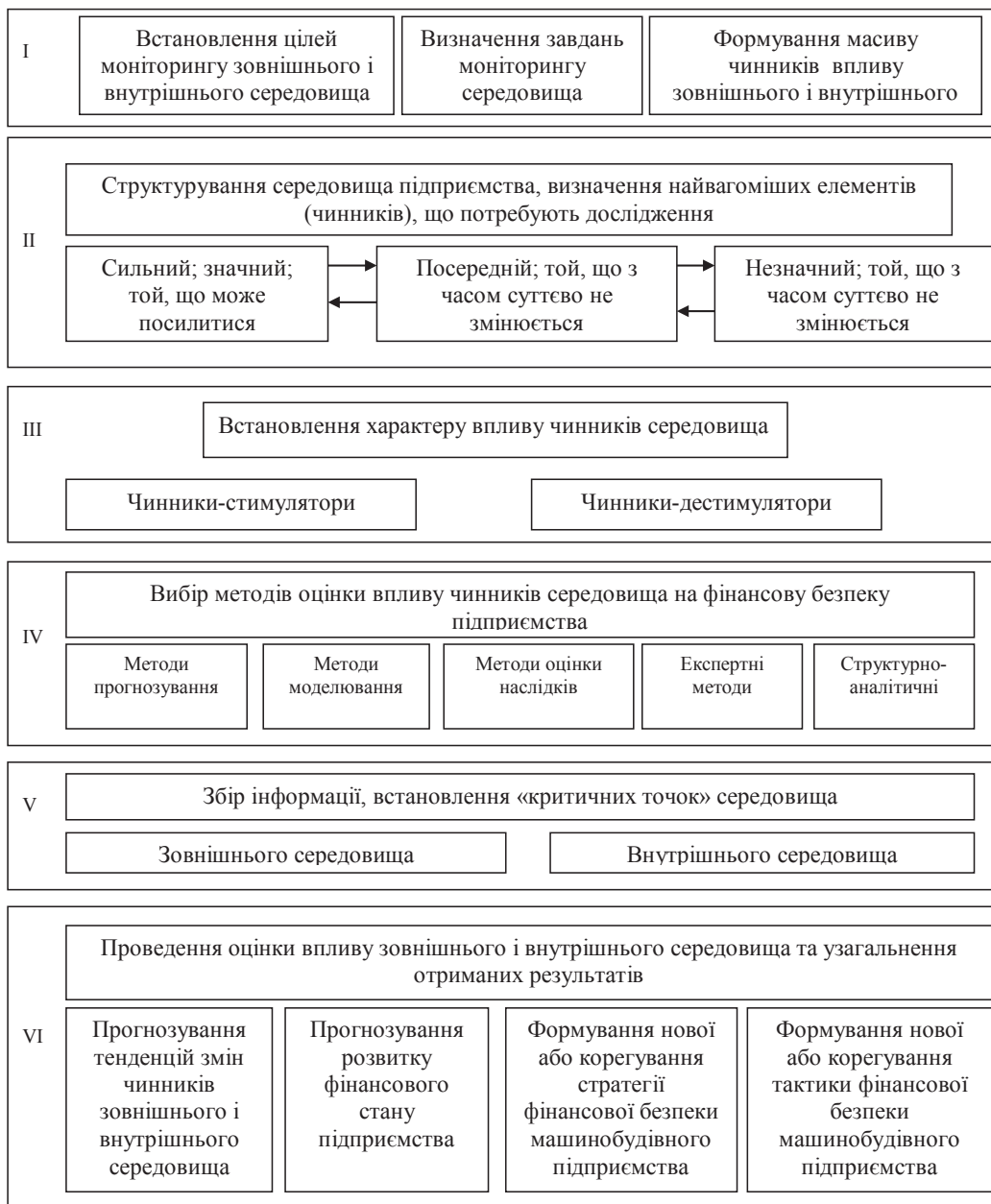

Рис. 2. Послідовність етапів процесу моніторингу середовища обліково-аналітичної та фінансової безпеки підприємства

Джерело: запропоновано автором

Експертні методи передбачають експертне формування переліку параметрів, які визначають зміни стану середовища та його вплив на діяльність підприємства, дають можливість оцінити ступінь невизначеності середовища та основні її джерела.

Структурно-аналітичний метод дає змогу досліджувати фінансову безпеку як систему, що складається з певних елементів. Використання структурно-аналітичного методу допомагає чітко визначити складники системи (її елементи), їх взаємодію, силу зв'язків між ними.

Кожен із запропонованих методів не є всеохоплюючим, універсальним. Доцільність його застосування визначається динамізмом змін у зовнішньому оточенні, специфікою чинника, вплив якого оцінюється.

Узагальнююча оцінка ступеня сприятливості або несприятливості середовища для розвитку підприємницької діяльності (виду бізнесу) може бути здійснена експертним методом на основі використання оціночного коефіцієнта ворожості зовнішнього оточення, запропонованого в роботах Л.Д. Вишнякова. Його значення розраховується як сума

часткових коефіцієнтів ворожості, враховує індивідуальний набір чинників, які визначають сприятливість зовнішнього середовища для розвитку підприємницької діяльності.

На п'ятому етапі проводиться збір інформації та визначення «критичних точок». Для дослідження стану та розвитку зовнішнього середовища, а також виявлення критичних для підприємства точок необхідне проведення збору, обробки якісної та кількісної інформації і формулювання аналітичних висновків.

Інформаційною базою у даному дослідженні є макроекономічні та кон'юнктурні огляди ринків, статистична звітність, результати проведених вибіркового спостережень, вивчення думок зовнішніх та внутрішніх експертів тощо.

Обсяг та значення «критичних точок» залежить від кожного окремого підприємства, оскільки враховує його розмір, специфіку діяльності, цілі діагностики, період обстеження та інші особливості.

За часового обмеження аналізу середовища, зосереджуються лише на тих елементах, вплив яких є критичним, у протилежному разі проводиться більш глибокий аналіз зовнішнього середовища.

На останньому етапі здійснюється проведення оцінки впливу зовнішнього і внутрішнього середовища та узагальнення отриманих результатів. Зрозуміло, що очікувані сприятливі зміни середовища або стабільна ефективна діяльність підприємства підвищують рівень його фінансової безпеки; негативний стан або прогнозування погіршення ситуації спричиняє виникнення та поглиблення кризи, посилює загрозу банкрутства.

Іншим складовим елементом запропонованої системи моніторингу обліково-аналітичної та фінансової безпеки підприємства є безпосередній моніторинг динаміки фінансового стану та структурних складників фінансової безпеки підприємства. У цьому контексті обліково-аналітичну та фінансову безпеку можна розглядати як сукупність кількісних та якісних показників фінансового стану підприємства, яка визначається забезпеченням фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності

підприємства, ефективністю використання наявних фінансових ресурсів, організацією внутрішньогосподарського контролю основних видів звичайної діяльності підприємства, аналізом можливих внутрішніх і зовнішніх загроз та попередження збитків, якістю менеджменту суб'єкта господарювання. Постійне дотримання фінансової безпеки зумовлюється наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням – забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних стратегічних цілей підприємства.

Висновки. Отже, значення запропонованої системи обліково-аналітичного та фінансового моніторингу полягає у тому, що вона:

- оперативно повідомляє про зміни в стані фінансової безпеки підприємств машинобудування;
- дає змогу реально побудувати прогноз і наблизити прогнозовані показники до реальних;
- встановлює вплив зовнішнього і внутрішнього середовища на фінансову безпеку підприємства та її складники;
- забезпечує користувачів оперативною, об'єктивною та важливою інформацією про фінансові результати, чинники, що їх визначають, і можливості змін.

При цьому основним завданням моніторингу є виявлення чинників, що мають вплив на кінцеві показники діяльності як підприємства у цілому, так і на рівень фінансових показників, а також визначення нових прогнозованих показників на певний момент часу з урахуванням виявлених відхилень.

Література:

1. Гринюк Н.А. Інноваційні підходи до вивчення стану фінансової безпеки підприємств України. *Проблеми науки*. 2009. № 1. С. 8–15.
2. Ильяшенко С.Н. Оценка составляющих экономической безопасности предприятия. *Наукові праці ДонНТУ*. 2012. № 48. С. 16–22.
3. Клименко Т.В. Основні елементи механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. *Вісник ЖДТУ*. 2011. № 4(58). С. 340–343.
4. Матвійчук Л.О. Структура системи фінансової безпеки в управлінні підприємством. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 6. С. 194–197.
5. Мойсєнко І.П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посіб. Львів, 2011. 380 с.
6. Орехова К.В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2014. № 1. С. 11–14.

7. Пойда-Носик Н.Н. Науково-методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2017. Вип. 1. Т. 1. С. 288–292.
8. Покропивний С.Ф. Економіка підприємств: підручник. К.: КНЕУ, 2015. 528 с.
9. Судакова О.І. Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства. *Економічний простір*. 2008. № 9. С. 140–148.

Сусиденко А.В. Методи моніторингу учетно-аналитической безопасности предприятия

Аннотация. Предпринимательскую деятельность можно осуществлять на предприятиях различных организационно-правовых форм деятельности. Но независимо от формы и сферы деятельности реализация функций бизнеса требует привлечения определенного капитала для финансирования операций, определения объектов и объемов инвестирования полученных средств. В статье исследованы основные составляющие элементы и условия обеспечения учетно-аналитической безопасности предприятия и эффективность их взаимодействия, а также указаны факторы, влияющие на систему обеспечения безопасности, выявлена их результативность. Определена структура основных принципов обеспечения мониторинга учетно-аналитической безопасности предприятия и эффективность их использования. Любая предпринимательская деятельность состоит из трех

взаимосвязанных элементов: инвестиционной, операционной и финансовой деятельности.

Ключевые слова: учетно-аналитическая безопасность предприятия, эффективность, факторы влияния, деятельность предприятия, методы, инструменты, структура.

Susidenko A.V. Methods of monitoring accounting and analytical safety of the enterprise

Summary. Entrepreneurial activity can be carried out at enterprises of different organizational and legal forms of various branches of economy. But regardless of the form and scope of activities, the implementation of business functions requires the attraction of a certain capital to finance operations, the definition of objects and the volume of investment in the received funds. The article deals with the main components of the accounting and analytical security of the enterprise and the effectiveness of their interaction, as well as the factors that affect the security system, their effectiveness is revealed. The structure of the main principles of monitoring the accounting and analytical security of the enterprise and the efficiency of their use are defined, any business activity consists of three interrelated elements: investment, operational and financial activity.

Keywords: accounting and analytical safety of the enterprise, efficiency, factors of influence, activity of the enterprise, methods, tools, structure.